

Швед Т.В.

старший викладач кафедри економічної теорії
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

Грицай В.В.

здобувач
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОГО ЕКСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одними з багатьох макроекономічних показників, що характеризують стан та економічний розвиток країни є обсяг експорту та імпорту, їх структура та співвідношення. З повномасштабним вторгненням росії в Україну змінилися інтеграційні та глобалізаційні вектори розвитку економіки, зокрема, стосовно зовнішньоторговельних зв'язків.

Протягом останніх п'яти років зберігається співвідношення обсягу експорту до ВВП і становить в середньому 43%, однак у 2021 р. ця частка зменшилась до 40,7% порівняно з 47,9% у 2017 р. У структурі експорту України найбільшу частку (більше 30%) займають чорні метали та металеві руди, обсяг яких у вартісному виразі збільшився майже в два рази у 2021 р. порівняно з попереднім роком і становив 21 млрд дол. Не менш вагомими статтями вітчизняного експорту є продаж зернових та продукції олійно-жирової галузі, частки яких в експорті становлять 18% та 11% відповідно. В звичайних умовах експортується близько 76% виробленого в Україні, що становить близько 20% національного щорічного експорту. За даними Міністерства фінансів України, в експорті послуг найбільшу частку складають транспортні послуги та послуги з переробки матеріальних ресурсів, а також послуги переробки товарів з метою реалізації за кордоном, послуги повітряного транспорту, послуги трубопровідного транспорту, послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, комп'ютерні послуги [1]. Отже, ми можемо зробити висновок, що країни ЄС є вагомим експортером різних послуг з України.

Також, аналізуючи обсяги експорту у абсолютних та відносних до ВВП показниках, можна зазначити, що вони значно скоротились. Припускаємо, що це відбулося через пандемію COVID-19, яка ускладнила зовнішньоторговельні взаємозв'язки у всьому світі. Так, зокрема, за три місяці 2020 року зниження ВВП порівняно з аналогічним періодом 2019 року в Україні становило 11%, Німеччині – майже 12%, Іспанії – 22%, Франції – 19%, а США – майже 33%. Стосовно обсягу експорту, то за останні роки відбулось найбільше скорочення на 6,5% (за першу половину 2020 р.) порівняно з аналогічним періодом 2019 р. При чому обсяг імпорту знизився ще суттєвіше за цей період – на 14% [2]. Основними факторами, що вплинули на експортно-імпортні операції під час

пандемії визначають загальне зниження економічної активності суб'єктів, що впливає відповідно на скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту, порушення логістичних зв'язків між виробниками проміжної та кінцевої продукції, зменшення торгівлі ресурсами тощо. Ці фактори призвели до зменшення світових цін на сировинні товари (протягом 2019-2020 років світові ціни на сільськогосподарські товари знизились на 7%, на чорні метали – на 18%). Понад 3 млрд дол. щороку Україна втрачала внаслідок протекціоністських заходів стосовно продукції гірничо-металургійного комплексу, оскільки близько 3,5 млн тонн вітчизняної металопродукції не було поставлено на світовий ринок внаслідок дії антидемпінгових мит. Враховуючи дану тенденцію падіння загального експорту України у 2021 р. становило 5-7%. Враховуючи, що фізичні обсяги експорту цих товарів також будуть зменшуватися через падіння попиту на світових ринках, падіння експорту у грошовому вираженні поглибитися.

Щодо розгляду географії експорту, то найбільше послуг в 2017 році Україна експортувала до рф, США, Швейцарії, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Німеччини. А вже в 2021 році експорт в певні країни зменшився (зокрема до Британських Віргінських Островів, Естонії, Італії, Кіпру, рф), а в деякі збільшився і станом на 2021 рік найбільше постачали послуг до США, рф та Швейцарії. Експорт товарів здійснювався найбільше в країни ЄС та Азію і за останні 5 років, з 2017 по 2021 роки, збільшився в 1,6 рази. Загалом до 2020 року країни ЄС були найважливішим експортним ринком України та основним джерелом імпорту. У 2021 році вітчизняні виробники змогли працювати та торгувати з іншими країнами в умовах пандемії, тому експорт збільшився у порівнянні з 2020 роком. Але в 2022 році країна стикнулася з новою проблемою: повномасштабне вторгнення рф в Україну, через що було втрачено можливість експортувати деякі види продуктів та послуг, як наслідок маємо зростання цін, що мало негативний вплив не лише для економіки України, але і для ЄС. Ціни на продукцію різного типу (зернові культури, сталь, м'ясо та ін.) різко виросли, а все через зменшення експорту за наявних умов. Також досить велика частка експорту з України здійснювалась через порти, які через агресію росії заблоковані, тому і на товари, і на послуги ціни ростуть і надалі будуть рости, поки агресор не буде переможений.

Як повідомляє Міністерство економіки, експорт України скоротився вдвічі, а імпорт більш ніж втричі. Відомо, що у березні Україна експортувала 5,97 млн тонн продукції на суму 2,7 млрд дол. Тоді як у лютому держава експортувала 13,1 млн тонн товарів вартістю 5,3 млрд дол. [3]. Експорт зменшується, ціни ростуть і це суттєво впливає на економіку як України, так і ЄС. Крім того, за звичайних умов морськими транспортними шляхами доставлялось 90% експорту сільськогосподарських товарів, передусім зернових та олійних культур, що стало неможливим з лютого 2022 р. і в свою чергу загрожує глобальній продовольчій кризі та потребує знаходження альтернативних транспортних шляхів. Незважаючи на прийняті заходи з боку країн ЄС щодо полегшення перетину кордону вітчизняних товарів на європейський ринок

існує ряд перешкод в цьому напрямку – несумісність українських залізничних колій залізничній мережі ЄС, а відповідно незначна пропускна можливість залізничних станцій на кордоні; недостатня кількість залізничних вагонів єврозразка для перевезення зерна та бюрократичні перешкоди країн Європи щодо сертифікації імпортованих зернових; велика вартість міжнародних автомобільних вантажоперевезень та недостатня кількість водіїв для їх здійснення. Все це суттєво ускладнює та затримує доставку необхідних вантажів.

Для усунення названих проблем в травні 2022 р. Європейська комісія визначила заходи для створення «маршрутів солідарності» експорту зернових та олійних культур та імпорту гуманітарних вантажів шляхом залучення додаткового персоналу для прискорення процедури пропуску вантажів та координації дій щодо знаходження можливостей транспортування та тимчасового зберігання вітчизняного експорту в країнах ЄС. Також за допомогою створеної логістичної платформи – «єдине вікно» здійснюється пошук партнерів з призначеними спеціальними контактними пунктами. Зокрема, Польща впровадила спрощені процедури для експорту української сільськогосподарської продукції автомобільним та залізничним транспортом через блокування морських шляхів. Також країни ЄС зняли митні та тарифні обмеження експорту великої групи сільськогосподарської продукції та переробленої сільськогосподарської продукції з України та скасували стягнення антидемпінгових мит. В свою чергу Уряд заборонив на час воєнного стану експорт ряду сільськогосподарських товарів (гречки, солі тощо), відмінив ліцензування соняшникової олії та інших товарів та скасував квоти для експорту мінеральних добрив. Така співпраця та підтримка в умовах повномасштабної війни з суцільним руйнуванням країни є вагомим підтримкою не лише зовнішньоторговельних зв'язків, а і формуванням перспектив відновлення вітчизняної економіки загалом.

Список використаних джерел:

1. Експорт та імпорт України [Електронний ресурс] // Мінфін – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>.
2. Через війну експорт українських товарів скоротився вдвічі [Електронний ресурс] // Слово і діло – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/03/novyna/ekonomika/cherez-vijnu-eksport-ukrayinskyx-tovariv-skorotyvsya-vdvichi>
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>